

TERENSKO ISTRAŽIVANJE STUDENATA ETNOLOGIJE IZ ZAGREBA U ŠOKAČKOM PODUNAVLJU

U središtu života

Teme koje studenti istražuju su migracije, tradicijska glazba i gradnja



Predstavljanje istraživanja na znanstvenom kolokviju u Plavnoj

Studenti etnologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu nekoliko godina svoja terenska istraživanja rade na području Vojvodine. Nakon bunjevačke skupine Hrvata sada terenska istraživanja provode među šokačkim Hrvatima u Podunavlju. Grupa studenata prošlog tjedna boravila je u nekoliko šokačkih mjesta, kako bi u razgovoru s kazivačima dopunila podatke prikupljene u dosadašnjem radu, a teme njihovih istraživanja su migracije, tradicionalna glazbala i glazba i tradicijska gradnja.

Manedžerica za kulturu Zavoda za kulturu vojvodanskih Hrvata **Katarina Čeliković** podsjetila je da su studenti etnologije terenska istraživanja na području Vojvodine počeli prije tri godine. Rezultat tog rada je

obimna monografija. »Uspjeli smo otrgnuti od zaborava ono što još neki ljudi pamte. Sada smo u procesu istraživanja šokačkih Hrvata i to u završnoj fazi. Jedna grupa studenata već je završila svoja istraživanja. Oni koji su se već susretali sa studentima znaju da studenti u mjestima u kojima istražuju dolaze dva puta. Prvi puta se upoznavaju s mjestom i poviješću, razgovaju s kazivačima, a nakon toga rezultate svog istraživanja predstave svojoj mentorici profesorici **Milani Černelić**. S tim rezultatima vraćaju se na kontrolno istraživanje i grupa studenata radi kontrolnih istraživanja boravi sada u Plavni, Baču, Vajskoj, Sonti i Bođanima. Za dva tjedna bit će u Monoštoru i Bregu i Santovu u Mađarskoj«, kazala je Čeliković. Rezultate dosadašnjeg terenskog rada pre-

zentrali su prošloga tjedna u Plavni.

MIGRACIJE

Studentice **Katija Crnčević** i **Lucija Bukovčan** za temu svojih istraživanja odabrale su migracije i pokušale su u razgovoru s kazivačima prikupiti podatke o migracijama od Prvog svjetskog rata do danas. »Ovim istraživanjem želimo prikupiti podatke o najčešćim razlozima migracija Hrvata Šokaca. Razgovarali smo sa kazivačima u Plavni, Vajskoj, Bođanima, Sonti i Baču. Migracije smo podijelili na transkontinentalne, radne migracije nakon Prvog i Drugog svjetskog rata, ekonomske migracije u Njemačku, migracije u vrijeme Domovinskog rata, sezonske poslove na koje ljudi odlaze i danas i migracije mla-

dih«, kazala je Crnčević. Prema izjavama kazivača ne postoji neko konkretno razdoblje transkontinentalnih migracija i ovih migracija bilo je nakon Prvog svjetskog rata, ali i krajem 60-ih. Migriralo se u Ameriku, Kanadu, Australiju, a motivi su bili ekonomski, ali bilo je i odlazaka iz političkih razloga.

»Prvo su radili one najteže poslove, a kasnije su prelazili na lakše i bolje plaćene poslove. Kazivači su nam ispričali da su na druge kontinente uglavnom odlazili pojedinci, a kada bi zaradili nešto novca vraćali bi se kući i kupovali kuće i zemlju«, kazala je Crnčević, a na njeno izlaganje nadovezala se Bukovčan koja je kazala da je od kazivača u Sonti i Baču čula da su u vrijeme zabrane izlaska iz zemlje postojali i tajni kanali kojima su ljudi prelazili držav-

nu granicu. »Početkom 90-ih također je bilo masovnijeg podnošenja zahtjeva za iseljenje u Kanadu, što je karakteristično za Sontu. Kanada je tih godina raspisala natječaj za useljenike, od kojih se tražila, osim određenih zanimanja kao što su oni vezani za šumarstvo i elektroindustriju i određena svota novca bez koje se nije moglo ući u zemlju. U Australiju i Novi Zeland se 90-ih rjeđe iseljavalo jer su te zemlje tražile veterinare i zdravstvene radnike. Zanimljivo je da je prva generacija koja je otišla u Kanadu zadržala svoju šokačku ikavicu, jer u okruženju nije bilo skupina sa sličnim govorom, pa su međusobno nastavili govoriti šokačkom ikavicom«, kazala je Bukovčan.

MIJENJANJE KUĆA

Nadnica, kao tipa migracija šokačkog stanovništva nije bilo, već su na ove prostore u nadnicu, najčešće berbu kukuruza dolazili ljudi iz Bosne, kazala je Crnčević. Međutim, kazivači studentice Bukovčan u Sonti kazali su da je radnih migracija među Sončanima bilo i uglavnom su mještani Sonte u nadnicu išli od proljeća do početka zime na salaše kod bogatih Nijemaca, a na salašima je obično radila cijela obitelj.

Svi kazivači govorili su o migracijama u Njemačku 60-ih i 70-ih godina. Bili su to masovni odlasci iz ekonomskih razloga, a odlazili su niže i srednje obrazovani ljudi. Neki su tamo ostajali s obitelji, a neki su se vraćali nakon odlaska u mirovinu.

»Neki kazivači su pričali o migracijama u vrijeme Domovinskog rata i ja sam prvi puta čula za jedan fenomen, a to je fenomen mijenjanja kuća i Hrvati s ovih prostora su odlazili u Hrvatsku, a Srbi iz Hrvatske su dolazili na ove prostore. Kuće su se mijenjale bez nekog određenog pravila, jer su ljudi samo željeli otići, zamijeniti države«, kazala je Crnčević, a nadovezala se Bukovčan koja je istaknula da su kazivači rekli da su te migracije bile najmasovnije i najgore i podsjetila na podatak da je tijekom posljednjeg rata iz Vojvodine i Srbije u Hrvatsku otišlo oko 40.000 Hrvata.

I na koncu, u današnje vrijeme odlazi se u Italiju uglavnom radi poslova u poljoprivredi i Njemačku i Austriju gdje se žene s ovih prostora brinu o starijim ljudima i djeci.

TRADICIJSKA GLAZBA

Tradicijsku glazbu istraživao je student **Karlo Srdoč**. On se prvo osvrnuo na mjesta na kojima su se ljudi okupljali radi pjesme i igranke.

»Raskršća, čoškovi bila su prva mjesta gdje su se ljudi sastajali, pjevali i plesali. Na ovim prostorima to je trajalo do 20-ih godina prošlog stoljeća. Tada se osnivaju seljačke sloge, kao organizacije koje su organizirale glazbena događanja. Nakon Drugog svjetskog rata tu ulogu preuzimaju omladinski domovi. Jedan od najučestalijih načina zabavljanja bile su svirke po kavanama i bircuzima, nakon poslijepodnevne mise.

Romske *bande* su se pojavile 50-ih godina prošlog stoljeća i svirale su sve, a ne samo tipičnu šokačku glazbu. Interesantno je i da su postojale glazbene obitelji, u kojima su po tri generacije svirale jedan isti instrument, recimo violinu. Koncem 50-ih vidljivi su utjecaji iz vana, kao što su sevdalinke iz Bosne ili rok iz Amerike i originalna šokačka muzika pada u drugi plan. Zanimljivo je i da je svaki narod imao svoj bircuz u kojima se svirala mađarska, *švapska* ili šokačka glazba, a Šokci nisu išli samo u svoje bircuze već tamo gdje je bila dobra zabava«, kazao je Srdoč.

Prva glazbala bila su improvizirana, jer Šokci koji su se uglavnom bavili zemljoradnjom nisu imali novca za kupnju instrumenata. »Nakon toga se, iako rijetko, spominju gajde, pa tambure koje postaju popularne na razmeđu XIX. i XX. stoljeća. Pod utjecajima iz Mađarske pojavljuju se i violine i kasnije harmonika. Današnja kulturno-umjetnička društva imaju problem s glazbom i najveći problem je što nema mladih. Još u osnovnoškolskim uzrastima ih ima, ali kada krenu u srednju školu i na studije oni su nepovratno izgubljeni. Mjesto koje je donekle iskočilo iz tog okvira je Sonta u kojoj je u međuvremenu otvoren i tamburaški odjel u osnovnoj školi«, kazao je Srdoč.

NABIJAČE

Kuće nabijače prepoznatljivo su obilježje šokačkih naselja, a njih je istraživala studentica

Klara Tončić. »Istraživala sam u Baču, Plavni i Bođanima. Kuće nabijače pojavile su se u XIX. stoljeću, a za gradnju su korišteni dostupni materijali – zemlja, trska i slama. Zidovi su debeli, oko 70 centimetara, a gradilo se tako da su se stavljale dvije drvene grede i odozgo se nabijao naboj. Kasnije su naboj zamijenili čerpići, odnosno nepečena opeka, još kasnije cigle. Krov je prvo bio od trske, koju poslije zamjenjuje crijep. Kuće nabijače su se gradile na mobu, dakle nisu se plaćali majstori i radnici, već je radila obitelj i prijatelji. Zato su nekada kuće bile gotove već i za dva mjeseca. Mobu je predvodio majstor, koji je za svoj rad bio plaćen u naturi«, kazala je Tončić predstavljajući rezultate svog terenskog rada.

Prve kuće bile su ravne, s dva prozora i malim vratima s ulice kroz koja se ulazilo u *gang* iz koga se ulazilo u prostorije. To su *pridnja soba*, *kujna*, stražnja soba i u nastavku ostava i štale. Kasnije su se kuće gradile u obliku slova »L«, a okomito je bila štala koja je bila granica između prednjeg i zadnjeg dvorišta. »*Pridnja soba* se zove i gostinjska ili paradna soba i to je bila soba gdje je bila izložena posteljina i nošnje i druge vrijedne stvari u kući, tu se jelo za vrijeme Badnjaka, u pridnjoj sobi se držao pokojnik do ukopa. U kuhinji se odvijao skoro cijeli život. U stražnjoj sobi spavali su stariji članovi obitelji. Zidovi su molovani, a vidjela sam u jednoj kući čak trostruko molovanje. Prema nekim kazivačima boje moleraja razlikovale su se od nacije do nacije. Šokačka boja bila je braon, Slovaci su imali svijetlo plavu, a Mađari pretežito zelenu, tako se bez da se pita – znalo u čiju ste kuću ušli«, kazala je Tončić.

Tako ukratko izgledaju rezultati dosadašnjih istraživanja ovih studenata. Oni će biti dopunjeni nakon ovog boravka u šokačkom Podunavlju te biti objavljeni u Godišnjaku za znanstvena istraživanja ZKVH-a.

Zlata Vasiljević

